

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din,

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, dne 20. decembra 1935.

Vesele BOŽICNE PRAZNIKE želi vsem cenj. naročnikom in čitateljem
UREDNIŠTVO IN UPRAVA.

O narodni zavesti

So ljudje pri nas, ki bi hoteli — sicer dobri sinovi svojega naroda — ustvariti nekaj odmišljeni tip slovenskega človeka, ki naj bi bil izraz čisto posebnih življenjskih prvin slovenskega rodu. To početje se mi zdi brez koristi, da, celo škodljivo. Tako stremljenje zavaja v romantičnost, ki prerada izgublja stvarnost izpred oči in vodi majhen narod, kakršen smo mi, na življenjska pota, ki lahko povzročijo narodu nesrečo. Na znotraj, v narodu samem, pa taka stremjenja brez pravega uspeha odtegujejo sicer drugod potrebne miselne, pa tudi čustvene sile in pri neuspehih ob drugačni realnosti zlasti mlade ljudi zavajajo v zagrenjenost in pesimizem. Res je, da reakcija rodi protireakcijo in da so podčrtana stremjenja po ustvaritvi posebnega slovenskega človeka le reakcija na tisto „jugoslovenstvo“, ki je pod tem plaščem branilo včasih tudi najogabnejše strankarske ali osebno-stremuške koristi, katerih nosilci so povzročili že toliko moralnega gorja pri nas. Toda zdrav organizem na bolne pojave ne sme reagirati z drugo boleznijo.

Izhodišče celega vprašanja o slovenskem človeku je po mojih mislih kar najpreprostejše: izhodišče je **zavest**, da si pripadnik slovenskega rodu. Ta zavest mora postati le **intenzivna** in je s tem postala že ljubezen in sovraštvo, strast in volja živeti, ljubiti, delati kot pripadnik svojega naroda. Nikakor pa ne mislimo, da postane ta zavest intenzivna kar sama po sebi. Ravno to ne. Njo je treba **dogojiti**. Kakor je treba dogojiti rastlino v zemlji pod določenimi pogoji, ne pa kje v zraku. Da, za to prst gre, ki naj hrani rastlino. Zavest je primarnejša ko neka miselnost ali ideja, primarnejša ko idealizem. Zavest je mati samo-zavesti, brez katere bi ta človeška stremjenja razpadla brez prestanka v atome, v delce, v mala in malopomembna dejanja. Največja človeška dela so po zavesti njihovih ustvarjalcev mejila na večnostno idejo in si tam poiskala potrdil za nje: bila je samozavest, ki je črpala iz božanskih virov.

Globoka zavest je blizu globoki ali vsaj globlji morali. Že s tem, da dogojimo naše ljudi h globoki, močni zavesti, da so pripadniki slovenskega rodu, ga vzgojimo h gotovi morali, ki ne bo le morala, katera se tiče samo njega in njegove osebe, ampak kolektiva, ki mu pripada. Ona mu n. pr. ne bo pripuščala, da zanemari ali zavrže svoj jezik, ne bo mu pripuščala, da napravi dejanja, ki so očitno na škodo njegovemu kolektivu, v našem primeru narodu. Noben angleški socialist n. pr. ne bi šel zavestno za stremljenji, za katera bi vedel da so naperjena proti angleškemu narodu kot celoti; varovala ga bo angleška narodna zavest in ga prisilila, da bo razmišljal, in to prav realno, kaj bi taka stremjenja napravila škodo angleškemu narodu. Angleški delavec bi najbrž tehtal in iskal dokazov za svoja spoznanja v svojem razrednem slovarju, a zavedal bi se jih kot Anglež in ne kot brezimni delavec internacionale, ki slučajno živi na Angleškem.

Vzgajanje narodne zavesti je izredno važen del splošne vzgoje. Vzgoja je vedno napačna, če ni dinamična, če ne računa s človekom kot živim bitjem, ki ni vselej in povsod enako. Tako je tudi z narodno vzgojo. Narodna vzgoja mora biti mnogolika in ne vezana na ozke obrazce in pojmovnosti. Ali smo si kdaj že resno zastavili vprašanje, kako je treba narodno vzgajati v današnjih razmerah trboveljskega rudarja, kako savinjskega splavarja, kako haloškega viničarja in kako težaka Slovenske Krajine ali pa Belokranjca? Mislim, da vzpričo takega vprašanja takoj postane že malo mislečemu človeku jasneje, da ni mogoče

govoriti o nekem odmišljenem slovenstvu ali o nekem idealnem tipu slovenskega človeka, za čimer trpijo nekateri slovenoborci. Vzganjanje narodne zavesti in vprašanje slovenstva stoji tedaj na zelo resničnih tleh, s katerih se ne smemo premakniti nikoli, če nečemo zaiti v praznino in brezodvstnost. Zahteva poguma videti naše ljudi tam, kjer stojijo, videti jih take, kakršni so in jih cepiti na tisto mladiko slovenske narodne zavesti, ki je njim najbolj prikladna. Zato je vzganjanje narodne zavesti problem vsakdanje resničnosti, ki jo tvorijo narodni ideali v zvezi z vsemi vprašanji, ki se tičejo človeka, delov človeške družbe in njenih medsebojnih odnosov. Brez idealov narod ne more živeti. Z njimi narod premaga že tako kruto vsakdanost in resničnost. Zato so del narodne zavesti, ker so izraz globokih narodovih resnic in stremljenj. Če in kadar to niso več, prestanejo biti ideali — kažipoti v bodočnost. Naši ideali so tisti, ki so jih izpovedali naši najboljši ljudje do današnjih dni in naši bodoči ideali bodo ostali isto v bistvu, ker se narod v svojih največjih stremljenjih izpreminja zelo počasi in ker so veliki ideali izraz občečloveških stremljenj, ki dvigajo vse človeštvo nad žival. Vzganjanje narodno zavest naših ljudi more tedaj le tak, ki je proniknil v duhu del, ki so jih ustvarjali za narod njegovi najboljši sinovi, potem šele se bo sam oplemenitil od njih in bo mogel ponesti bakljo, ki so mu jo izročili, dalje skozi čas, novim rodovom nasproti.

Toda kakor ideali sta tudi vsakdanja resničnost in njena dejstva važni za vzgojo in na-

U p r a v a: Kranj, Strossmajerjev trg šte. 1.

Poštnočekovni račun

Ljubljana šte. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifi.

Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju

Predstavnik tiskarne France Uhernik, Kranj.

predek narodne zavesti. Kajti socialna in gospodarska struktura narodnih plasti mogoče vplivata na zdravje in življenjsko moč naroda in sta tem pomembnejša za tako majhen narod, kakor je naš. Sodobni narodni vzgojitelji so tudi sociologi in gospodarski znanstveniki. Zgečeva študija o posestnem razmerju v Halo-zah, da navajam en primer, mislečemu slovenskemu človeku odkriva več toplih resnic, ko vsako nacionalistično kričanje o ogroženi se- verni meji. In ravno o socialnem in gospodarskem stanju širokih plasti moramo biti poučeni s tisto resničnostjo, kakršna odgovarja dejanskemu stanju. Dokler slovenska narodna vzgoja ne pojde do dna takim vprašanjem, bo ostala neučinkovita in nemočna zlasti tam, kjer rovarijo ljudje, ki jim ni mar resničnega slovenstva.

Ali, bo ta ali oni malo začuden ugovarjal, kako da govoriš o slovenski narodni zavesti, o buditeljih slovenske zavesti po stoletju narodnega prebujenja? Kako da govoriš o njih, ko smo vendar v narodni državi, zdaj ko imamo narodno šolstvo od male do velike šole? Kako da govoriš o slovenstvu, ko je takorekoč nesodobno, ko je podobno vpitju človeka, ki kriči sredi zdravega planinskega zraka: dajte mi zraka! — Zelo verjetno je, da bo zastavil tole vprašanje človek tiste slovenske široko-srčnosti, ki se bo trudil, da na lastnih tleh ne najde onega samoposebi umevnega ponosa, da bi govoril svoj jezik na domačih tleh, če bo ž njim govoril morda brat z juga, pa čeprav je ta živel med nami že leta. Ljudje take široko-srčnosti poznajo slovenstvo le na obroke: toliko in toliko ga še rabim, toliko in toliko nam ga je zdaj nepotrebnega, zato molčimo o njem. In to svoje slovenstvo na obroke prenaša že

Janez Kocmur:

Malo popravka

Prispevek k slovenski politični zgodovini.
(Nadaljevanje.)

V tem položaju so danes jugoslovanski narodi in v prvi vrsti mi Slovenci. Kot narodni individuum imamo pričakovati smrt. Kaj nam je tu storiti? Povsod opazamo, da se sorodno družijo s sorodnim, da tako oboje najboljše ohrani svojo individualnost. Kaj pa briga socialno demokracijo to vprašanje, kaj se ravno ona v to vtika? poreče kdo. — To je naša praktična potreba, da se more naše delo razvijati; ravno kulturna klavernost in naša razkosanost najbolj ovirata razvoj socialne demokracije med jugoslovanskimi narodi. (Slaba in netak-tična utemeljitev! Op. pis.) — Po vsem svetu je socialna demokracija činitelj, moč, ne le z idejami, ampak tudi po svoji realni vsebini. Drugod nastopa socialna demokracija z močnimi organizacijami, s časopisjem in tiskom. Mi pa radi decentralizacije jugoslovanskih narodov a priori ne moremo ničesar doseči. Če se izda med Čehi, Nemci, Francozi brošura, je treba pri nas za to petkratnega dela (?) in petkratnih stroškov. Ravno tisk pa želimo kot socialni demokratje dobiti v roke, orožje, brez katerega ne moremo napreje. — Središča, ki jih ustvarja kapitalizem, hoče socialna demokra-cija uporabiti v dosego svojih ciljev. Mogoče, da se izvrši v daljši bodočnosti večje osredotočenje narodov, toda zakaj bi ne smeli iskati pota v tisto bodočnost, ki čaka, če ne nas, pa naše otroke?

Logična rešitev narodnega vprašanja s stališča socialne demokracije je: združitev Jugo-slovanov v narodno celoto. Vsi Jugoslovani go-vore en jezik s posameznimi narečji, kakor vi-dimo to pri Italijanih, Nemcih itd. Pa na kak način pridemo do tega cilja, do skupnega jugo-slovanskega jezika? Ne podajam znanstvene

metode, temveč le svoj nazor. S kakim oktro-iranjem se ne opravi nič, sanjavost tudi še velja, obstoječa imena so priljubljena. Težave pa se zelo pomanjšajo, če naša naloga ni kopirati n. pr. kako zedinjenje italijanstva, ampak pri teh razmerah ki obstajajo, danes iskati potov, ki vodijo do zedinjenja Jugoslovanov. Ime nam ni najvažnejše, gre nam za to, kako se bo ta narod med seboj razumel. Razširjati razumevanje hrvaško-srbskega jezika in cirilice, oziroma latinice med Jugoslovani, bi naj bila pot do cilja. Razvoj sam odmetuje to, kar ni za rabo. Po tej poti bi se privedli ljudje do tega, da bi spoznali praktičnost ene pisave in ene slovniice in posledek tega bi bil, da bi 15 do 16 milijonov ljudi imelo eno pisavo in eno govo-rico, ki bi tvorili eno kulturno enoto.

Besedilo je avtentično, saj ga je pregledal in popravil E. Kristan sam po beležkah zapisni-karja. Je pa močno skrajšano; kajti govoril je točno dve in pol ure, od 3. popoldne do pol 6. zvečer. Zdi se mi, da ga je zanikajoče odkli-mavanje dr. Tume, ki mu je sedel nasproti, pripravilo sredi govora do izjave: „Sam se za-vedam, da mi ne gre tako kakor bi rad. Konfe-rence sinoči in davi, dopoldanski shod, pa so-parica tu — oprostite — človek bi moral biti iz železa ...“

Na predlog dr. Tume je konferenca sklenila, da govori takoj za dr. E. Kristanom Juraj De-metrović o „političnem položaju in jugoslo-vanskem vprašanju“, z razgovorom pa da se začne šele naslednji dan v obeh točkah skupaj. J. Demetrović je zastopal isto stališče kakor E. Kristan, a mnogo bolj taktno — ni smešil ne hrvaške ne slovenske kulture. Kakor bomo videli pozneje iz tako imenovane „Čikaške proklamacije“ „Jugoslovanskega republikan-skega združenja“ v Ameriki, čigar duševni vodja je bil E. Kristan, je ta v teku let pod vplivom zgodovinskih dogodkov znatno spre-menil svoje nazore o načinu rešitve jugoslo-vanskega vprašanja.

(Nadaljevanje prih.)

v prosveto, v upravo in politiko. In preden se prav zavedo sami, so s takim početjem voda na mlin tistim našim Ilircem, ki se niti za trenutek niso odrekli misli, z uspavanjem slovenske širokosrčnosti doseči jezikovno in politično končni svoj cilj: da demontirajo slovensko narodno zavest, ji dajo le še podrejene znake plemena, jeziku značaj narečja in slovenski kulturni pomen sicer zanimive, a le krajevno pomembne jugoslovenske provansalsčine ob veljavnem srbskohrvaškem jeziku.

Smrt vojščaka s severne meje

(† France Grafenauer.)

V petek, 13. grudnia t. l. je zatisnil oči na svojem domu v Mostah pri Brdu na Zili, prav na robu slovenskega ozemlja, France Grafenauer, 10 let potem, ko je spet smel nazaj v svojo koroško slovensko vasico.

V nedeljo 15. grudnia je bil pokopan. Ležal je na preprostem mrtvaškem odru v svoji preprosti kmečki hiši, kakor je bil preprost v življenju. Koroški slovenski trpinji so ga hodili v množicah kropiti in soga spremili do jame. Domači župnik, mons. V. Podgorc in predsednik ljubljanskega „Kluba Koroških Slovencev“ so se poslovili s slovenskimi, skromnimi besedami od prijatelja, zakaj še ob grobu so bili na preži sovražniki.

France Grafenauer je bil mejnik na meji slovenske zemlje, stal je prav tam, kjer žive zadnji odrastki slovenskega rodu, daleč na severnem zahodu, tam, kjer veliko Slovencev misli, da že ni več Slovencev. Bil je pa res mejnik ne iz kamna, ampak kot hrast na gori, ki stoji ob meji.

Bil je ljudski tribun, zagovornik ljudstva, idealist, ki je zrastel iz ljudstva. Zato ga je ljudstvo razumelo, ker je živel in trpel z ljudstvom in je trpel za svoje prepričanje. Zato je šel slovenski človek na Koroškem za njim.

Ko je bil 28 let star, je bil 3 mesece v preiskovalnem zaporu zaradi razžaljenja veličanstva, ovaden skupaj s svojim očetom od nemškutarjskih učiteljev. Bil je že l. 1897. slovenski deželni poslanec v koroškem deželnem zboru, l. 1907 in l. 1911 je bil slovenski koroški poslanec v dunajskem državnem zboru, l. 1916, med svetovno vojno, je bil obsojen na 5 let težke ječe in zaprt v Wöllersdorfu, kjer je bil v ječi tudi češki voditelj Dr. Kramar, ter ga je ječe rešila amnestija cesarja Karla I. 1917. L. 1919 je moral bežati na Kranjsko, ob plebiscitu je bil doma, po izgubljenem plebiscitu, 10 oktobra 1920., je bil spet pregnan ter se je potikal po Kranjskem kot organist in obč. tajnik (!), razočaran nad ljudmi lastne stranke, dokler se ni smel vrniti l. 1925. nazaj na svojo malo domačijo v Moste pri Brdu zraven Smohorja. Strt je bil od nesreče, ki je zadela l. 1920. slovenstvo na Koroškem in uničila tudi sadove njegovega truda, strt od nesreč, ki so sledile plebiscitu, strt zaradi izgube sinov svetovni vojni, zaradi tega, ker je ostal pozabljen in ko je moral pokopati sanje svoje mladosti glede prihodnosti slovenstva na Koroškem.

* * *

France Grafenauer je bil pravi slovenski mož. Vsi pravi in veliki Slovenci tisti, ki so presegali povprečnike, živeli le zaradi potrebe in v pohlepu po časti in zaslužku, so spoznali, da je delo za slovenstvo žrtev in trpljenje in plačilo le notranje zadoščenje. Grafenauer ni mogel doseči niti slednjega.

Bil je odkrit človek, človek srca, poln čustva, saj je bil sam orglar in bojevnik za pravico. Za to bo ostal zgled za vse prihodnje slovenske rodove tudi takrat, ko bo spomin pritlikavskih koritarskih politikov in konjunkturistov prelast svet.

Bil je močan agitator, ne politik velikega formata. Tudi za podrobno organizatorično politično delo ni bil. Bil je pa orač, ki je rezal brazde, v katere bi lahko sejali seme drugi za njim. Bil je ljudski mož, ljudski govornik, ki je znal slovenskega človeka na Koroškem zbuditi iz spanja. Na brezštevilnih shodih je zastopal po slovenji Koroški, poznali so ga po zadnjih kočah v hribih in v koroškem deželnem zboru je branil slovenske pravice, prav tako na Dunaju. Bil je pa v bistvu mehak, kakor je bil Dr. Janko Brejc, ki je bil na čelu koroške slovenske politične stranke, trd in neizprosljiv politik.

Če bi bili koroški Slovenci zadnjih 10 let pred svetovno vojno imeli res kaj zaslombe v središču slovenstva ter bi bili iz Ljubljane v resnici stvarno in moralno podpirali koroške Slovence, bi jim pošiljali zadosti delavcev za podrobno delo in jim predvsem pomagali vzgojiti zadosti lastnega koroškega razumnosti, bi imelo Grafenauerjevo, Dr. Brejčevo, Smodejevo ter Podgorčevo delo vse drugačne uspehe in bi najbrž ne bila odsekana slovenja Koroška od sloven-

Zdaj ko imamo za seboj dobo let, ko so taka stremjenja političnih Ilircsev sistematično delala na uspavanju slovenske narodne zavesti povsod, kjer jim je bilo to količjak mogoče, vendar resnosti vprašanja naše zavesti ne smemo zanemariti. Bodočnost ni še jasna, ampak je ostala še vedno negotova. Zanemariti pa ga ne smemo tudi radi naših bratov onstran meje, ki jim bo materin jezik ostal živa narodna dobrina le, če ostane tudi nam z vsemi atributi zavednega naroda.

F. -čin.

skega trupla po svetovni vojni. Manjkalo je pred 30 leti zavesti slovenske skupnosti kot jo manjka še današnji dan.

Grafenauer je pa imel globoko zavest slovenstva od prvih dni, ko je stopil v javnost. Zavest slovenske skupnosti se je oglasila v njem, ko je bil l. 1907 nastopil ogorčeno na občnem zboru Družbe sv. Cirila in Metoda v Bohinjski Bistrici zoper Dr. Gregorja Žerjavo, ki je s svojimi političnimi pripadniki razklal do takrat vseslovensko šolsko družbo ter jo speljal v strankarske vode.

Grafenauerjev vpliv na slovenske ljudi na Koroškem je bil čudovit, tudi na nemškutarje. Dve leti pred svetovno vojno je govoril France Grafenauer na nekem shodu v Rožu zoper nemškutarje ter imenoval znanega nemškutarjskega državnega poslanca iz Roža „Judeža“. Kaj se je nato zgodilo? V znani kavarni „Zibbert“ v Celovcu je sedela par tednov potem žena tistega poslanca, domačinka iz Roža, ter je jokaje tožila, da je Grafenauer imenoval njenega moža izdajalca in „Judeža“ ter trdila, da njen mož to ni!

V zgornji zilski dolini je nekaj let pred svetovno vojno skušal „Schulverein“ čisto ponemčiti tako imenovano utrakvistično šolo na ta

Vprašanje samouprave

I.

Dejansko samoupravo smo že imeli.

Takoj po vojni smo imeli Slovenci dejansko samoupravo. Treba jo je bilo torej samo ohraniti in varovati. Res smo napravili takrat precej usodnih napak, med katerimi je bila gotovo poglavitna tista, da so imenovali slovenske „poverjenike“ le nekakšni odseki predvojnih strank, ki so se vrhutega zbrali bolj po slučajnih, kakor pa po kakih načelnih vidikih in ki tudi po svoji miselnosti niso bili dorasli novemu položaju. Namesto, da bi bili takoj ukrenili vse, da se da slovenskemu ljudstvu priložnost in možnost, povedati svoje mnenje, so se šli zaupniki teh odsekov vlado, pošiljali so odposlanstva na vse strani, „reprezentirali“, pa nam zgubili velik del slovenske zemlje na severu in zahodu na tujino, doma pa zaigrali samoupravo.

V novo državo Srbov, Slovencev in Hrvatov je stopila kot najmočnejša Srbija, s kolikor toliko urejeno diplomacijo in vojsko. Predvojna Srbija je bila po franc. vzoru strogo centralistična. Svojo centralizacijo je lahko, zlasti pred balk. vojno, glede na mali obseg drž. ozemlja, njegovo gosp. zaostalost in njegovo turško-bizantisko kultur. enotnost še stopnjevala — če v korist razvoja srbskega naroda, tega danes ne bomo obravnavali. Popolnoma naravno je bilo, da je njena birokracija imela svoj način uprave za najboljšega, saj kaj drugega še poznala ni. K temu je treba še prišteti vpliv koruptivnih elementov, ki se jih nikoli ni manjkalo in ki se je najbolje počutilo v centralističnem drž. sestavu. Kajti centralizem je pač zaradi otežkočene, če ne sploh onemogočene kontrole ljudstva povsod in vselej najrodovitnejše polje za korupcijo. Zanimiva bi bila gospodarska studija o nastanku velikih srbskih, zlasti belgrajskih premoženj. Pokazala bi, da so nastala skoraj vsa posredno ali neposredno iz takoiimenovanega političnega delovanja, pokazala bi zlasti, koliko sedanjih milijonarjev ni imelo nič, dokler niso odkrili svojega srca za „ljudstvo“ in začeli „delevati“ politično

Psihologično neizogibno je bilo torej, da je ta belgrajska birokratično-korupcionistična mešanica skušala vsiliti svoj upravni sestav osvobojenim pokrajinam, kakor so radi ime-

način, da bi pod gotovimi pogoji dal ti šoli večjo vsoto 5000 ali 10.000 kron. Kaj se je zgodilo? V krajevnem šolskem svetu je vstal Grafenauerjev najboljši prijatelj, ki je imel tudi nemški priimek kot Grafenauer, udaril po mizi ter se zavezal dati iz svojega žepa dvakrat toliko za šolo kot „Schulverein“, zato „da ostane šola slovenja“. Bil je to eden tistih značajev na Koroškem, ki so presegali po slovenski zavednosti Slovencev drugod in bil je eden izmed Grafenauerjevih „jogrov“!

Kdor je slišal Grafenauerja govoriti na volilnih slovenskih narodnih taborih l. 1914 v Šmihelu in v Št. Jakobu v Rožu, kjer so se zbrale koroške slovenske množice v takem številu kot še nikoli in so se n. pr. v Št. Jakob pripeljali na celi vrsti voz s slovenskimi zastavami ljudje celo iz Kostanj, ki leže ob Osojskem jezeru — je izprevidel, da je začel trud Grafenauerjev in njegovih tovarišev že roditi sad. Ko je izbruhnila l. 1914 svetovna vojna, je zaskalelo srce vsakogar, kdor je poznal koroške razmere, ker je prišla vojna vsaj 10 let prekmalu, in je preklel povzročitelje vojne, vedoč da koroški Slovenci nanjo še niso pripravljani.

L. 1918, ko je Avstrija sprejela Wilsonove točke, je Grafenauer s svojimi tovariši spoznal položaj prej kot so ga v Ljubljani. Organiziral je v prvih dneh po polomu po občinah v Zilski dolini narodne straže ter vse pripravil za nastanitev slovenske vojske, ki so jo pričakovali iz Ljubljane. Ljubljana pa se ni genila. Edini Dr. Brejc je zahteval v narodni vladi, takojšno zasedbo Koroške. Dva znana ljublj. politika pa sta trdila v narodni vladi, da nimamo dovolj živeža! Če bi bilo šlo po Grafenauerjevem in Dr. Brejčevem, bi mogoče ne bilo prišlo do plebiscita 10. oktobra 1920!

France Grafenauer je umrl strt na duši. V politiko se prav za prav že od koroškega plebiscita ni več mešal.

Grafenauerjeva podoba bo pa živela v slovenski zgodovini kot podoba čistega in velikega Slovenca, čistejša in lepša kot cele vrste drugih, ki so delali za „narodni blagor“.

novali osvobodivše se hrvaške in slovenske dežele. Kajti dejavnosti belgrajskih birokratov in korupcionistov se je odprlo čez noč skoraj nepregledno polje. Vedeli so sicer, da utegne nastati odpor med slovenskimi, zlasti pa tudi med hrvaškimi ljudskimi množicami. Hrvatje so kot mejači in bolj ali manj neposredni opazovalci imeli dovolj prilike, da so si ogledali te oblasti in denarja pohlepne politike od blizu, da so prav od blizu tudi spoznali njihovo kulturno kakovost. Slovenci te prilike niso imeli, pa tudi nobenih jasnih svetovno-političnih pogledov ne. Prav tako nismo imeli med politiki moža, ki bi se bil kedaj razgledal o mogočnostih in dejstvih, ki so usmerjevale in uravnale politiko velikih sil. Naravnost otročje je bilo, kako smo preštevali vreče moke, ko je šlo za to, če naj zasedemo Slovensko Koroško. In ker je bilo vreč premalo, je seveda naša „voditelj“ niso zasedli. O Srbiji in srbski politiki komaj če smo kaj več vedeli in znali, kakor nekaj pobožnih pravljic iz vseslovenske mitologije.

Srbska čaršija, s katero turško besedo naj imenujemo zaradi preprostosti tisto birokratično-korupcionistično mešanico, se je kaj kmalu znašla. Nagonsko je čutila, da je povsod sorodnih duš. In tudi geslo je kmalu našla. Sorodne duše, to so bili jugosloveni, geslo pa je bilo narodna enotnost, „narodno edinstvo“.

Pri Slovencih je šlo to dokaj lažje, kakor pri Hrvatih, ker kakor rečeno, naše ljudstvo čaršije ni imelo prilike spoznati. Tudi naša zavest skupne ni bila še premajhna: „ker smo bili razcepljeni v številne „kronovine“ nekdanje Avstrije, se ni mogla tako živo razviti, kakor pri Hrvatih. Slovensko ljudstvo torej položaja ni takoj doumelo. Pri tem je zamudilo usodne trenutke. Te trenutke so pa znali izrabiti jugosloveni. Oglejmo si torej še njihovo miselnost in socialno obeležje.

Slovenski jugosloveni so zakoniti nasledniki nekdanje narodno-napredne stranke. Jedro so ji bili liberalni meščani in uradniki — družbeni sloj, ki mu je vsak idealni zalet le prerad in le prekmalu utonil v blatu lastne miselne lenobe, često tudi cinizem, sloj, ki ga je Cankar tako verno slikal v svojih različnih „šentflorjanskih dolinah“. Zavedno se je ta sloj ločil od slovenskih ljudskih množic. Naroden je bil le, če mu je in dokler mu je tako kazalo. Kajti če je potrkalo slovensko ljudstvo na vrata svojih javnih zastopov, se je raje družil z nemškimi veleposestniki, kakor z njim, in raje

je pasel lenobo v tej nazadnjaški zvezi, ko da bi bil šel med ljudstvo in še z delom zanj pridobil njegovo zaupanje.

Tudi oni so dobro vedeli, da jim ljudstvo ne zaupa, kajti mislili so pač zmeraj in povsod le nase, ne pa nanj. Na drugi strani so pa na vsak način hoteli biti na oblasti, kajti le tako so mogli priti do politične moči in njenih zelo koristnih nasledkov. Storili so torej, kakor njihovi politični očetje: zvezali so se v čaršijo zoper slovensko ljudstvo. Naproti čaršiji so vrtorepili, doma strahovali. Kdor ni bil zanje, je bil zoper „nacionalno edinstvo“, ali kratko in malo veleizdajalec.

Kratkovidni pomagači.

Zaradi resnice je treba tukaj še povedati, da so jim iz kratkovidnosti pri tem delu pomagali tudi taki, ki so sicer čutili slovensko ali so vsaj prihajali iz slovenskega okolja. Kratkovidnost, to je menda sploh osnovna lastnost slovenskih

politikov: brž ko se je dokopal recimo do kakšnega ministrskega stolička, že je delal in se vedel tako, ko da bi bil določen, da bo sedel vse življenje na njem, in z vso vnetostjo je na svojem področju centraliziral sleherno zadevo in zadevico. Znani so v tem pogledu primeri, ko so včasih taki kratkovidneži centralizirali huje, kakor njihovi predniki in nasledniki. Še zdelo se jim ni pri tem ravnanju, da delajo vsaj na dolgo roko zoper lastno in svojega naroda korist, da zatajujejo svoja lastna razglasa na čela. Omamila jih je hipna korist in jim zatemnila pogled, da niso videli v daljavo. Njihova poglavitna krivda je bila v tem, da niso znali žrtvovati nekaj neposrednih — večinoma samo navideznih koristi — v blagor skupni slovenski stvari. Ko pa so odhajali — in prav kmalu so po navadi odhajali — so nam puščali nekaj centralizma več,

(Konec prihodnjič.)

Zaradi razumevanja: sestavek je bil napisan že pred mesecem, pa ga priobčujemo zaradi pomanjkanja prostora šele danes. Ur.

D. M.

Javna bolnišnica v Ljubljani

(Dopis.)

Je polno vprašanj pri nas, ki bi ne obstajala, če bi se Slovenci popolnoma zavedali svojega pomena in svojih nalog. Eno takih vprašanj je razširjenost ali zgraditev nove javne bolnišnice v Ljubljani. Danes ga ni činitelja, ki bi imel to potrebo stalno v svojem programu. Pač, akademska mladina je, ki poleg akcije za vseučiliščne knjižnice vodi skrb tudi za bolnišnico.

Bolnišnica, ki naj bi ustrezala vsem zahtevam modernega časa, bi morala biti vseobčja slovenska zahteva in kot taka stalno na dnevnem redu. Taka, kakor je danes je prava narodna sramota, ni treba biti strokovnjak — pomanjkljivosti bijejo v oči že pri prvem koraku, ko prestopiš prag portala na Zaloški cesti. Bolniki, sami ali v spremstvu svojcev se gnetejo na hodniku, čakajoči na sprejem. Čakajo ure in ure na sprejem. Čakajo ure in ure, odgovarjajo na cele litanije vprašanj, in nazadnje: Ni prostora! Obupno tarnanje in zdihovanje, opisovanje revščine in jok, pritažene kletvine, psovanje v onemoglem srdu; ali: Ni prostora!

Kdor ne verjame, da ni prostora, naj stopi v enega bolnišničnih paviljonov. Že pri vstopu v vežo ga bo objel gorak zagaten zrak, ki zadrigne pljuča in ustavi dih. Prvi vtis ki ga dobi, še preden kaj vidi, je, da se tu notri pari množica človeških teles. Vonj po človeškem znoju, izparine tople krvi in gnoja, ki vanje udarja rezek duh po karbolu in urinu. Tesnoba, krik od vseh strani: Ni prostora!

Pri vstopu v bolniško dvorano se nudi prizor, ki ga ne pozabi, kdor se je že količkaj razgledal po svetu in pozna razmere drugod. Nehote stopijo pred oči lesoreši starih slik, predstavljajoči primitivne lazarete ob izbruhu kužnih epidemij pred stoletji! Bolnika se stiskata po dva na eni postelji, leže po žimnicah, se stegujejo na ozkih nosilnicah, po sredi, med posteljami, po vseh kotih. Tu sem še ni predrlo dvajseto stoletje! Neposreden občutek je, kakor da se nahajamo tik zadaj za bojno črto — manjka samo še bojnega hrupa, krohotanje mrtvaških ragelj in bobnečega ognja, da postane iluzija stvarnost.

Zrak je dušec in gost, da bi ga rezal; na prsa leže ogabno gorka teža zmesi vseh mogočih duhov, da otrpnejo pljuča v ostudni grozi. Nos se napolni s smradom, trajajočim dneve in dneve. Iz vseh kotov bulijo vate pogledi vdrtih oči, pokorno udanih, a vsi združeni v eno samo željo: Ven odtod, čim prej ven! Res, ubogi ljudje, a še bolj pomilovanja vredni zdravniki in strežno osebje, ki mora vzdržati v tej stiski živega mesa, polne odvratnih hlapov, dneve in mesece, vse življenje. Vse kriči: Več prostora!

Prve popoldanske ure, v času obiskov, spreminjajo bolniške sobane na stare ljubljanske sejne na starini ob Ljubljani. Svoji in znanici se drenjajo na tesnem prostoru, pogled jim uhaja na sosedne postelje, po sobi. Povsod ista slika: drenj, stiska, ni prostora! Mati išče svojega malčka s pogledom po sobi. Ugleda ga, nekaj jo presune, obraz se ji nategne v gube studa — poleg svojega otroka je zagledala še enega, še dva tuja obraza. Neznani ljudje se gnetejo okoli postelje, novi obisk moti, začudeni pogledi, beseda ne more iz grla, samo srce govori: Proč, ven odtod; saj ni prostora!

Pogled beži po stenah, se ustavlja ob trpečih obrazih, plazi po tleh, leze na postelje, opazuje in razmišlja. Tu je rjuha, podobna staremu obledelemu zemljevidu; izprani robovi jodove tinkture lezejo v mozeg — morda je celo kri nekoga, ki mu je že odzvonilo! Ne, to ni mogoče; ali misel je taka. Blazine so skope in stis-

njene. Misel ugane: Denarja ni. Ni ga za najbednejše med bednimi.

Stranske sobe, nekdašnje službe bolnikom, ki so lahko vstali, za umik v času, ko so se dvorane zračile in čistile, za branje in pisanje ter sprejemanje obiskov, so sedaj ročne kuhinje. Natrpane so z omarami in različnimi drugimi predmeti, zabasane so tudi kopalnice; tu se pere, umiva in brije, da človeka, vajenega reda in snage, ne mika stopiti vanje.

Bolj ko vsaka statistika prepričuje o kričnem stanju en sam obisk v bolnišnici. Brez obhoda vseh paviljonov; pogled v eno samo bolniško sobo zadostuje. V otroški, ki je bila pred leti s 40 posteljami prenapolnjena za čez 100 odstotkov, se je nedavno stiskalo nad 80 teles! V takih razmerah je vzdrževanje higijene nemogoče — zdravniki in z delom preobloženo strežno osebje nemorejo delati čudežev. Kaj čuda, če je čist otrok odnesel iz bolnišnice že uši!

Stanje, v kakršnem se nahaja ljubljanska javna bolnišnica, postaja razumljivo celo preprostemu lajku. A so tudi stvari, ki jih vidi in čuti samo zdravnik. Stiska s prostorom ga sili k odpuščanju bolnikov celo v primerih, ko bi bila zdravniška pomoč še nujno potrebna. Razume se upira, toda ne pomaga nič: prostora ni! V takih razmerah je znanstveno delo, zdravniškemu naraščanju pa opazovanje bolezenskega razvoja od prvih početkov do zaključka popolnoma nemogoče.

Potem zastarele naprave, pomanjkanje najpotrebnejših, kaj še modernih aparatov, instrumentarijev in drugih potrebščin. Primanjkuje telesnega in postelnega perila, čisti se in pere in krpa z mrzlično naglico, da je mogoče vsaj najnujnejša zamenjava. Jedilno posodje kakor da je znešeno od vseh vetrov, obdrgnjeno in

Dr. Ivo Štampihar:

Novi politični zakoni

(Nadaljevanje)

IV.

Zakon o volitvah poslancev, „posebni del“.

Kakor vidite, želimo v tem poglavju poseči po predmetu „največje radovednosti“, t. j. po tistih potrebah, ki naj se uresničijo z obetano uredbo glede snovi o izvolitvi poslancev, brez ozira na to, kako bo rešeno vprašanje aktivne volilne pravice.

„Volilna enota“.

V tej sferi predmeta se je takoj po objavi vladine deklaracije pojavila tiskovna vojska v obliki bodoče „volilne enote“. Volilna enota je namreč jabolko, ki ga pri nas Paris (državna oblast) deli leptoticam: Unitarija, Centralizacija in Dekoncentracija, kakor mu je katera bolj všeč. V sedanjem volilnem zakonu je bil menda Paris diplomat, napravil je tako volilno enoto, da misli vsaka izmed treh leptotic, da ji je dal celo jabolko. Sedanji volilni zakon pozna namreč okrožja, nadalje državno listo in nazadnje še nosilca, ki je zato program, ker je obenem slučajno ministrski predsednik.

Jevtiči, Uzunoviči, Srsikiči itd. so žive priče, kako sprhnejo taki — programi. Tiskovna vojska o „volilni enoti“ se je pečala s prepirom, ali naj bo to „srez“, t. j. okraj, ali naj bo to „okrožje“, skupina določenega števila okrajev, ali pa naj se uvede stroga „državna lista“, pri

okrušeno, da se želodec upira. Človeška roka ne zmore čudežev. Pičli krediti silijo primarije k varčevanju zoper znanstveno prepričanje.

Sredstev bi bilo dovolj, če bi vodila bolnišnica samo o sebi račun. Prokletstvo centralizma ubija tudi tu vsako možnost dobrega gospodarstva in potrebnega razvoja. Brezupna prizadevanja morajo naposled tudi v zdravniku otopeti čut, da opravlja svoj posel zgolj mehanično, kakor ob tekočem traku. Delo po znanstvenih metodah modernih izsledkov je v takih razmerah nemogoče. Zdravniški naraščaj se ne more zadostno poglobljati v posamezne in redke primere. Tega mu ne dopuščajo ne čas, ne prostor, ne krediti. Vse drvi z brezglavo naglico, samo da je prostor in trošek čim manjši. Prostor in kredit!

Na prostoru, ki je že pred desetletji komaj zadoščal, so se po vojni nagnetli vse mogoči zavodi: novim oddelkom (tuberkulozni, Röntgen itd.) so se pridružili še Higijenski zavod, šola za zaščitne sestre, anatomski zavod itd. Vse te naprave so med seboj v organski zvezi in spadajo skupaj, ali prostor je pretesen tudi na zunan. Tesna sprehajališča ne nudijo potrebne miru, slika v južnem delu, okoli kurilnice in ob Ljubljani sploh ni vabljiva, okusna bi ne bila niti če bi bila bolnišnica zasebna pristava.

Razmere vpijejo do neba. Treba se je zganiti. Vsa slovenska javnost. Bolnišnica je stvarna in kulturna potreba, ki jej gre prvenstvo pred vsemi drugimi vprašanji. Tu ne more biti svetovno-nazorskih ali drugačnih pomislekov. V prvi vrsti bi moral biti interesiran na vprašanju bolnišnice Banovinski svet kot trenutno najvišji predstavnik Slovencev. Potem Zdravniška zbornica in ne v manjši meri Delavska zbornica, saj je poleg kmečkega vprav delavski stan, ki bolnišnico najbolj potrebuje in tudi največ prispeva za njeno vzdrževanje. Največji interesent med vsemi bi moral biti Okrožni urad za zavarovanje delavcev, ki mu ne more biti vseeno, kako se ravna z njegovimi bolniki za točno plačano oskrbnino. Mesto Ljubljana kot največja občina slovenska bi tudi morala reči odločno besedo, in za njo vse občine slovenske, v prvi vrsti mestne. Za temi še cela vrsta drugih činiteljev: Antituberkulozna liga, Društvo za pobijanje raka, Rdeči križ itd. Vprašanje bolnišnice bi moralo biti pri vseh teh stalno na dnevnem redu. Znaniti bi bila akademska akcija najbolj poklicana, da prežene mrtvilo in združi vse k skupnemu nastopu. Poleg vseučiliščne knjižnice prvo moderna vsem zahtevam časa ustrezajoča javna bolnišnica. Vse drugo na stran!

A še nekaj je važno. Slovenija ima pravico do javne bolnišnice iz državnih sredstev, h katerim razmeroma največ prispeva, a je dozdej najmanj dobila. Po prevratu se je država polastila vse bivše deželne imovine. Polastila se je tudi bivših deželnih dobrodelnih zavodov — bolnišnic — in jih upravlja še danes. Kako — vidimo. Da so upravljani tako, kakor so bili nekda, bi bilo vprašanje bolnišnice že davno rešeno. Je še polno drugih razlogov, ki nam dajejo pravico zahtevati, kar nam gre. Kultura in človečnost zahtevata od nas, da pride vpašanje bolnišnice z mrtve točke. Naj gre torej akademska mladina naprej!

katerem sestavu bi bila volilna enota ena sama: državno ozemlje.

Okrajne kandidature.

Mnogo „blagih“ glasov je priporočalo uvedbo „okrajne kandidature“; pri tem so kazali na — Angleško z razločnim namigovanjem, da bi kazalo uvesti angleški sestav dobovesedno, torej tudi navadno večino. Če se prav zelo ne motimo, je tudi Laza Marković, ko je še hodil urejat zajednico med prečanske Srbe, pokazal velike simpatije naproti taki ureditvi bodočega načina volitve poslancev. Tak sestav kandidiranja bi pomagal, da bi dobile v zbornici večino take skupine, ki nimajo nade na več, nego na navadno večino med volilci. V naših posebnih razmerah bi tak sestav pomenil samo novo obliko spreminjanja manjšine v večino.

„Nacionalni edinstveniki“ za državno edinstvo.

Razume se, da se nasproti tem nameram niso postavili po robu samo tisti, ki vidijo v njih izigravanju namere, da se ustrezijo ljudski zahtevi, temveč tisti, ki štejejo povsod samo miniaturne drobce. Le-ti so nasprotovanje „angleškemu sestavu“ pokrili z domorodnimi gesli in napovedovali, da bi „okrajne kandidature“ razdrobile državno enotnost. Zato so priporočili „državno listo“, rekoč, da ta sestav najboljše preprečuje „partikularizme“. Kdor se je seznanil s tistimi določbami sedajnjega zakona o volitvah poslancev, ki ustanavljajo „državno listo z nosilcem“,

in ve, da so med pripadniki „državne liste“ po večini tisti, ki imajo sedanji zakon na vesti, ne more zagovarjanja „državne liste“ razumeti drugače, kakor da je to zagovarjanje — kopičenje težav pri izbiri kandidatov, ako naj jih izbira ljudstvo, toda zagovarjanje — olajšanja protiljudskih kandidatov. To so prav taki tipi „politikov“, ki so v ljubljanskem banovinskem svetu zahtevali politično-nravnstvena spričevala za tiste, ki želijo kandidirati pri občinskih volitvah. Zato si lahko predstavljate začetnje, v katero smo zapadli, ko smo brali v listih, da je politik iz delavskih vrst označil ustanovo „državnih list“ v sedanjem zakonu o volitvah poslancev za edino dobroto, ki jo ta zakon ima. To si znamo razložiti samo tako, da je dotični politik navajen gledati na sloje in pokrajine z enim očesom, pa mu radi tega uhaja različna plastika pokrajinskih posebnosti in kulturnih samobitnosti. Tako gledajo na vse to tudi „nacionalni“ unitaristi, tako gleda na vse to Ljotić, tako Hodžera.

Med ortodoksnimi unitaristi pa dobite bolj prefrigane: ti priporočajo na njim lastni osladni način uvedbo „okrožnih list“ ali manj (gotovo bolje, ako manj, nego bolj!) poudarjenim proporcem. Prav radi vira tega predloga in tistega „bolj ali manj“ je za nas priporočilo sumljivo.

OPAZOVALEC

Skrbite za bogatejšo zunanost nove knjižnice slov. vseučilišča

Vkljub vsem težavam je sedaj vendar upanje, da bodo začeli s stavbo vseučiliške knjižnice v Ljubljani. Prav za prav bi lahko postavili v Ljubljani v zadnjih 8. letih 50 takih stavb iz denarja, ki bi bil za javne stavbe za Slovenijo, če bi bili zneski iz tega proračuna pravilno razdeljeni po davčnih dajatvah in ne bi bila Slovenija samo pri proračunu za javne stavbe prikrajšana v 8. letih za 400 milijonov dinarjev.

Stavba vseučiliške knjižnice v Ljubljani bo stala po skrčenem proračunu le dobrih 8 milijonov, država bo pa dala le 7 1/2 milijonov dinarjev, okoli enega milijona je bilo zbranega doma, Dravska banovina pa bo morala skrbeti za notranjo opravo. Načrt prof. Plečnika, ki je edini resen, in so bili prvotno zračunjeni stroški zanj na 10 milijonov dinarjev, bo izvršen.

Prof. Plečnik je stremel za tem, da bi bili stroški za novo vseučiliško knjižnico kar mogoče majhni, da ne bi zaradi denarja načrt padel v vodo. Varčeval je pri zunanosti, pri fasadi in pri notranjih opleševah in šlo mu je samo za to, da dobi knjižnica vsaj streho, čeprav še tako preprosto.

Ljubljanska vseučiliška knjižnica bo pa stavba, ki bo predstavljala slovensko znanost in književnost za stoletje ali pa tudi za stoletja. Za to ni vseeno, če je ta stavba reprezentativna ali pa samo smotrna. Vsaka javna stavba, ki predstavlja kulturno moč naroda, mora to že na zunaj pokazati, ker tudi zunanost vpliva vzgojno na ljudstvo, tujec pa misli, če vidi reprezentativne kulturne stavbe brez zunanjega poudarka, da se narod ne briga za svojo kulturo.

Zato je potrebno, da se fasada napravi bolj bogata kakor je po sedanjem načrtu in se tudi notranjost n. pr. veža in stopnišče ter velika čitalniška dvorana stavbarsko okrase. Po sedanjem projektu bi bil edino portal v Knežji ulici in pa pilastri na koncu traktov v Gospoški in Vegovi ulici rustificirani in izvršeni iz umetnega kamna, ki se pa v barvi ne bo veliko razločeval od ometa. Prav v smislu Plečnikovega načina bi bilo, če bi se vsi zideci, preklade nad okni, okenski okvirji in seveda sklepni pilastri, predvsem pa seveda tudi glavni portal napravili iz pravega kamna temnejše barve, prav tako pa tudi glavni sklepni zidec na vrhu fasade. Tudi vežo in stopnišče in veliko čitalniško dvorano bi bilo treba okrasiti ter uporabiti plemenitejši material v teh prostorih, kakor je sedaj mišljen.

Ljubljanska vseučiliška knjižnica bo obenem slovenska narodna knjižnica. Pozneje, ko bo stavba že dovršena, ne bo mogoče zamujenega popraviti. Če bi bilo treba spraviti skupaj še kakega pol milijona dinarjev za to, da bo zunanost nove vseučiliške knjižnice vsaj kolikor toliko reprezentativna, ne bo ta denar vržen proč. Nekje je potrebno vsoto treba dobiti, da nam ne bo že čez par let žal!

To nišemo zato, ker je, sedaj še čas in da ne bo zamujena stvar, ki je važna za vse Slovence!

Masarykov odstop

Dne 14. decembra t. l. je odstopil predsednik češko-slovaške republike Tomaž G. Masaryk v 86. letu starosti. Odstopil torej v dobi, ko si vsakdo želi miru, da se odpočije za pot, ki ni vrtnice z nje.

Znano je, da Masaryk pri zadnjih predsedniških volitvah sprva sploh ni mislil kandidirati in da je že prej nekoč nameraval odstopiti.

Ostal je, ker je sprevidel, da je potrebna njegova osebnost v viharju notranjih bojev in vnanjih sporov. Kajti njegova močna osebnost, v zvezi z njegovo popolno nesebičnostjo, je že zgolj s svojim bitjem vplivala pomirjujoče na strasti.

Tudi njegov odstop je značilen. Zakaj kljub visoki starosti ni dvoma, da je še zmeraj duševno dovolj prožen, tako da bi še zmeraj lahko bolj in spretnjeje vodil svojo državo, kakor marsikak serenissimus, ki se do svoje marastične smrti noče odtegniti svojim ljubim podložnikom. Toda Masaryk je odstopil, odstopil, ker mu je bilo vselej le za stvar, odstopil morebiti tudi, ker hoče še dalje čuti nad svojim narodom, čeprav v ozadju, in gledati na lastne oči, kako bodo upravljali njegovo politično in nravnstveno dediščino.

Značilen je ta odstop po svoji demokratični preproščini. „Vidim, da moje moči ne zadostujejo več, zato odlagam predsedništvo“. Brez vsakih bobnečih, puhlih besed, brez praznega zagotavljanja, ki tako dolgočasi pri podobnih priložnostih, brez votle samodopadljivosti. Enak med enakimi. Pa vendar tudi: prvi med enakimi.

O sreči lahko govorijo Čehi, da so imeli Masaryka. Saj je bila nevarnost, da bi jim bili obesili nekateri carofilski politiki, pol nazadnjaki, pol navdušenjaki, kakega ruskega velikega kneza za kralja. Masaryk jih je tega rešil. Poznal je carizem, ki je uničil Rusijo, pa ni maral, da bi uničil še njegovo domovino. Trezno, hladno sodi o tem v svojih spominih. Veliki knez češki kralj, to bi pomenilo francoski šampanjec in pariške priljebnice na Hradčinu.

O, pomenilo bi gotovo še marsikaj drugega. Pred vsem je zelo, zelo verjetno, da bi tak vladar hotel osrečevati Čeha in Slovače z raznimi diktatorskimi in fašističnimi poskusi. Gospodarska in nravnstvena stiska bi dušila Čeha in Slovače vse drugače in vse bolj in razkrajala državo.

Pomen Masaryka je težko bolje označiti, kakor z besedami, ki jih je napisal ob njegovem odstopu dr. Schiesl v „Prager Presse“:

„In zato nas bo Masaryk tudi naprej vladal, celo sedaj, ko ni več predsednik. Vladal nas bo, čeprav nima več formalne legitimacije kot državni poglavar, toda opremljen z vse močnejšo legitimacijo, z legitimacijo osvoboditelja in duhovnega voditelja naroda!“

MALI ZAPISKI

Prepovedani listi.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo širiti:

1) Št. 5 „Službenega glasnika zagrebačkog nogometnog podsaveza“, ki izhaja v Zagrebu.

Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega

(Nadaljevanje.)

Balkanske „bajke“.

(Izveček iz stenografskega zapisnika parlamentarnega govora pok. Stambolijskega.)

„Imel sem priliko, da se snidem v Lozani s predstavniki Bukarešte, Belgrada, Prage, Aten, Angore, Moskve in drugih. Lahko rečem, da sem prišel do prepričanja, da sta oba železna obroča mržnje in nezaupanja do nas že zlomljena in da so misli miru in trajnega prijateljstva že posejane.“

Rekel sem vam že, da ne bomo nikdar več napadali svojih sosedov s puškami in topovi, ker se je vse to končalo za nas s katastrofo. Od sedaj naprej bomo Bolgari napadali naše sosede z idejami o zbližanju, z idejami o zedinjenju balkanskih držav, in prepričan sem, da balkanske države ne bodo vzdržale pred temi našimi napadi; one bodo kapitulirale, ker so ideje močnejše od orožja.

Kaj sem delal v Bukarešti in Belgradu, me vprašujete? Jaz vsekakor nisem postavljaj sebi slavnih ciljev, kakor jih ima g. Sakazov. Velikih ciljev za rešitev velikih vprašanj, si še nisem postavil. Moje sodelovanje v zunanji politiki mi bo dalo potrebne izkušnje, da bom vedel, kako naj se ravnam. Samo en človek bi mogel začeti tam, kjer si mislite. Ali ne; res ni potrebno, da govorimo v Belgradu, ali v Bukarešti prav o tem, radi česar smo se sprli. Potrebno je, da govorimo drugo. Kadar se ljudje okoristijo s pravicami, da govore med seboj, da služi jezik kot posredovalec misli, je to že dovolj. To je že en resen korak k prijateljstvu, k sporazumu in k razumevanju.

Kolikor sem bil ponižnejši v Belgradu in v Bukarešti, toliko večji uspeh sem dosegel. In največji del uspeha morem pripisati baš tej ponižnosti in skromnosti Bolgarije. O tem kar sem govoril v Belgradu in v Bukarešti, sem rekel, da vam ne bom razlagal. No, če hočete

2) št. 8 „Glasa za gospodarsko-kulturni pregled“, ki izhaja v Kustošiji,

3) Tednik „Istra“, števil. z dne 19./VII. t. l., ki je izšla v Zagrebu,

4) „Radničke novine“ z dne 19./VII. t. l., ki so izšle v Zagrebu.

Nadvlada prijetnih občutkov.

„Journal des Nations“, ki izhaja v Ženevi, piše med drugim:

„— — — vsako jutro daje Jugoslovani prijeten občutek, ki nadvladuje vse druge: da je res prijetno živeti v njegovi rodoviti domovini, ki jo zalivajo valovi Donave, ki sicer nima mnogo tovarn, ali zaradi tega tudi nima vprašanj, ki ustvarjajo cele legije brezposelnih in organizirani bojovati proletarjat.“

Prihodnjič naj napiše še „Journal“, da je spričo teh „prijetnih občutkov“ 99% Hrvatov zapustilo dr. Mačka in prestopilo k Pohorcem!

Sicer pa, morebiti se je temu francoskemu listu pripetila pri prevajanju za uho majhna, a za oko, ki zna prav gledati, bistvena napaka. Zakaj skoraj resničen bi postal sestavek, če bi se začeljenal recimo takole:

„— — — vsako „Jutro“ daje jugoslovemu prijeten občutek, — — —“ itd.

Vsekako, med številne francoske liste, ki jih je treba brati s precejšno rezervo, spada tudi „Journal des Nations“.

Pomožna akcija.

Preteklo soboto in nedeljo smo zopet lahko videli na cestah in po hišah mestne uslužbenice in delavce, ki so nabirali denar za takoimenovano „pomožno akcijo“. Brali smo tudi že naznanila po naših časnikih, vendar pa da ne bi oteževali uspeha nismo že poprej prišli z našim vprašanjem.

Ob času gospodarjenja znanih eksponentov pokojne JNS so se iz njihove lastne vrste pojavili med drugimi zadevami tudi glasovi o neki hranilni knjižici Mest. hran. v Ljubljani za Din 200.000, ki so bili baje deponirani ob priliki slične „predobro“ uspele akcije. Potem je pa — kot običajno — stvar utihnila in zaspala. Kako in zakaj je bil denar deponiran? Kdo ga je deponiral? Na katero ime? Kaj je z omenjeno vsoto, s katero bi se danes marsikaj naredilo?

Hvaležni bomo sedanjemu g. županu, če nam zadevo razjasni. Gre namreč za denar, katerega je javnost žrtvovala pravtako „za uboge in revne otroke“ in ki je bil nabran pravtako po načelu „delavec za delavca“ za „brezposelne in revne“.

V predzadnji številki smo vsem cenj. naročnikom, ki še niso poravnali naročnine za leto 1935., poslali položnice z označenim dolžnim zneskom. Prosimo, da vsi poravnajo zaostali znesek še do novega leta.

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj

vam le povem. Pripovedoval sem balkanske bajke, ki vodijo k resničnemu razumevanju in nepričakovano k prijateljstvu. Pa da utemim vašo radovednost, naj še vam povem povestico...

Gospod Bog je hotel izbrati zase en narod na Balkanu, ki bi bil sposoben, da dá vsem balkanskim narodom program in vodečo politiko. Iskal je in iskal ter nazadnje našel najmlajšega — bolgarski narod ter mu dal v roke vladarsko žezlo. Rekel mu je: „Glej, zapoveduj vsemu Balkanu, ustvarjaj načrte, nove odnose, vodi, izbriši preteklost, katero je ustvarila zgodovina, ustvari novo politiko, novo stanje, daj se poučiti s 500 letnim suženjstvom, v katerem si živel sam in vsi ostali balkanski narodi, izkoristi v dobro napake preteklosti in ustvari stanje, ki ne bo imelo nič skupnega s preteklostjo!“ In novi upravitelj Balkana, Bolgarija je sprejela vladarsko žezlo in, kaj je napravila? — Dvignila se je visoko, kjer jo je prevzela vrtoglavica. Dobila je žezlo, a izgubila ravnotežje duha.

(Glas iz opozicije) „In poleno“.

Da in poleno, ki je za vas. In rečem vam, da je prišlo kot posledek te nesposobnosti poleno nad Bolgarijo, katero je tudi dar božji.

Poleno je božja kazen za tiste, ki so zapravili vladarsko žezlo Bolgarije. Kaj je bilo, ko je bil postavljen Bolgar za ceri bašo?*) Rekel sem vam, da je izgubil prisotnost duha in da se je spozabil. In v tej spozabi se ni zgodilo, da je izpustil iz rok samo žezlo, ampak da so mu roke obvisle mrtve od silnih udarcev, ki jih je prejel v svojih — dveh porazih.

Vprašam vas zakaj? Mi Balkanci smo pač taki, da se vedno vprašujemo zakaj. Ali se ne spominjate, da se je nahajal Bolgar vedno v takem položaju, kadar so se iz Sofije dajali načrti in ukrepi in kadar so morali: Belgrad, Bukarešta in Atene samo poslušati, to se pravi, da je bil vedno tepen, kadar je bil v — vladarskem položaju.

*) Ciganski poglavar.